

УДК 330.1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА СТРУКТУРИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Сукнов О.М.

e-mail: oleh.suknov@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. ЕК
м. Харків, Україна

The study explores theoretical and methodological approaches to assessing enterprise potential in the context of market economy development. It examines the concept of «potential» as a combination of resources, capabilities, and organizational factors influencing business competitiveness. Various interpretations of potential are analyzed, highlighting its role in strategic planning and economic efficiency. The research emphasizes the need for flexible and adaptive management approaches to optimize enterprise potential. The findings contribute to improving assessment methods and enhancing enterprise adaptability in dynamic market conditions.

Розвиток ринкових механізмів господарювання в межах національної економіки сприяє формуванню новітніх методичних підходів до аналізу та оцінки можливостей підприємства, враховуючи як вітчизняний, так і зарубіжний досвід економічної діагностики внутрішнього та зовнішнього середовища організації. Оцінювання потенціалу підприємства здійснюється на основі системи показників економічної та підприємницької конкурентоспроможності, а також аналізу обсягів акумульованих ресурсів і рівня реалізації наявних можливостей.

На сучасному етапі актуалізується не лише здатність підприємств виробляти товари та надавати послуги для задоволення потреб споживачів, а й оцінка обсягів використаних ресурсів у процесі виробництва. Відтак, питання визначення потенціалу підприємства, методологічні підходи до його оцінювання та специфіка їх застосування набувають дедалі більшої значущості, що підтверджується численними науковими дослідженнями як вітчизняних, так і зарубіжних економістів. На сьогодні відсутні уніфіковані підходи до розв'язання багатьох аспектів цієї проблематики, що зумовлює подальший розвиток наукових досліджень, спрямованих на поглиблене вивчення потенціалу підприємства, а також удосконалення методів його оцінювання.

Мета дослідження спрямована на вивчення та впорядкування теоретичних і науково-методичних підходів до розкриття сутності та структури потенціалу.

Для досягнення поставлених цілей застосовуються загальнонаукові методи дослідження, зокрема аналіз, синтез, узагальнення та системний підхід, що дає можливість комплексно оцінити як внутрішні, так і зовнішні аспекти формування потенціалу підприємства.

Термін «потенціал» у контексті економічної науки походить від латинського слова «*potentia*», що означає «приховані можливості», які за умови ефективного використання ресурсів і трудового фактора можуть бути реалізовані в господарській діяльності.

У вітчизняній економічній літературі термін «потенціал» трактується багатомірно. Зокрема, Федонін О. С., Рєпіна І. М. та Олексюк О. І. визначають його як сукупність можливостей, наявних ресурсів, запасів і засобів, які можуть бути використані, або як рівень потужності в певному аспекті діяльності, що характеризує здатність системи до досягнення визначених цілей [1]. Згідно зі словником іншомовних слів під редакцією В. Бутромєєва, термін «потенціал» має два основні значення: по-перше, це сукупність доступних ресурсів, можливостей і джерел, що можуть бути використані для реалізації певних завдань; по-друге, в фізико-математичному контексті цей термін означає кількісну характеристику силового векторного поля в заданій точці простору. У працях Вейца В. І. та Воблого К. Г. потенціал виробничих сил визначається як здатність країни до виробництва матеріальних благ, необхідних для забезпечення суспільних потреб. Такий підхід відображає макроекономічний аспект потенціалу та підкреслює його значення для національного розвитку в умовах обмеженості ресурсів і впливу зовнішнього економічного середовища.

Сучасні уявлення про потенціал поділяються на три основні напрями. Перший напрям, представлений дослідженнями Богацька Н.М., Хачатрян В.В. та інших, визначає потенціал як сукупність ресурсів, необхідних для функціонування та розвитку системи [2]. Інша група авторів, таких як Лісовенкова І.М., Іщук С. та інших, використовує потенціал як сукупність матеріальних і трудових ресурсів, які сприяють досягненню виробничої мети. Вони наголошують, що ефективне використання цих факторів є основою для досягнення високих результатів у виробництві [3].

Економісти третього напрямку, зокрема І. Ансофф та інші, концептуалізують потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи реалізовувати задані цілі. Вони визначають потенціал як інтегровану модель, що відображає взаємозв'язок між структурою та функцією об'єкта. На цій основі можна дійти висновку про сукупні можливості колективу виконувати певні завдання: більш оптимальна структура об'єкта та висока міра відповідності між його структурними і функціональними елементами сприяють підвищенню потенціалу і ефективності його діяльності.

Вищезазначене свідчить про те, що в сучасному економічному дискурсі домінує односторонній підхід до трактування сутності потенціалу. Він виступає в трьох основних аспектах: як сукупність ресурсів, як здатність господарської системи випускати продукцію та як можливість виробничих сил досягати певного ефекту.

Потенціал, який об'єднує просторові та часові характеристики, концентрує три рівні взаємозв'язків і відносин. По-перше, він відображає історичний аспект, охоплюючи сукупність властивостей, нагромаджених системою під час її еволюції, які зумовлюють можливості її функціонування та подальшого розвитку. По-друге, він визначає рівень практичного використання доступних можливостей, що дає змогу розмежувати реалізовані та нереалізовані потенціали. У цьому контексті поняття «потенціал» частково співвідноситься з поняттям «резерв». По-третє, він спрямований на розвиток (майбутнє). Як інтеграція стійких і змінних станів, потенціал містить елементи можливого майбутнього розвитку. Рівень потенціалу характеризує актуальний стан системи, що визначається тісною взаємодією всіх перелічених станів, що істотно відрізняє його від таких близьких термінів, як «ресурс» і «резерв». У даний час домінує підхід до економічного трактування сутності потенціалу, який розглядається як сукупність ресурсів, здатність господарської системи генерувати продукцію або як можливість виробничих сил досягати певних результатів.

В умовах ринкової економіки питання планування та оптимізації можливостей підприємств набуває особливої ваги. Досвід зарубіжних країн свідчить про необхідність формування гнучких виробничо-організаційних систем, здатних оперативно реагувати на зовнішні виклики. У цьому контексті важливо переосмислити концептуальні підходи до створення та розвитку вітчизняних підприємств, зосереджуючи увагу на цілеспрямованому формуванні їх потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 316 с.
2. Богацька Н. М., Хачатрян В. В. Сучасний підхід до оцінки сутності ресурсного потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 134-139.
3. Іщук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств. *Регіональна економіка*. 2010. № 3. С. 48-56.
4. Завора О. Потенціал підприємства: сутність та ідентифікація його складових. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-70>.
5. Степаненко С. В. Організаційно-економічний механізм відтворення ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу в умовах інклюзивної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Випуск № 77. С. 89-96.
6. Тарасенко І. О., Олефіренко К. С., Полозова Т. В., Мурзабулатова О. В. Стратегічне управління стійким розвитком промислових підприємств в умовах післявоєнного відновлення України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 7. С. 73-77.